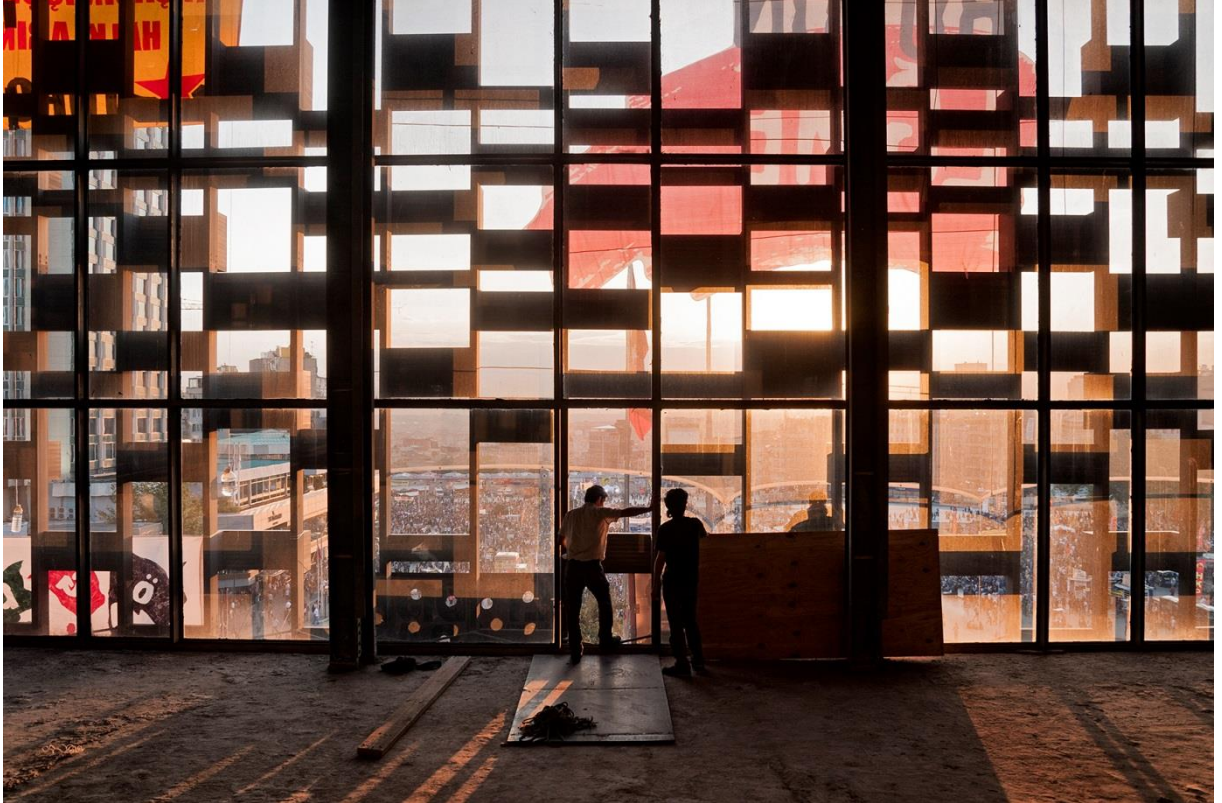

Eksi ve artı arasındaki alana iniş izni: 2018'in kültürel hava trafiği

"Her alanda varlığını duyuran 'Frenk cilâsı' ve yüzeysellik, özellikle sanat çalışmalarında belirgin şekillerde ortaya çıkar. Frenk deyişi, (tanzimat) dönem boyunca züppelikle, köksüzlükle, sonradan görmelikle anlamdaş olur. Ama (Ahmet Hamdi) Tanpınar, bu yüzeysel öykünmede 'yeni bir zihniyetin' izlerini bulur. 'Medeniyet dairesini' değiştirmeye kararlı bir devlet iradesi altında yaşanan âni musikînin bile hoş karşılanmadığı bir şehir içerisinde, birdenbire ecnebî havaları çalarak geçit yapan askerî bandolar tesadüf edilmeye başlanır. Benzer şekilde, suretsiz, tasvirsiz camilerde, 'rokoko tarzı' resimlere rastlanabilir olur. Döneme ait bu manzara, 'devlet bünyesindeki muvazenenin yıkılması' üzerine, 'aciliyet duygusuyla', elçabukluğuyla ve 'keyfî' şekillerde hayata geçirilmiş uygulamalar gibi anlaşılmalıdır."

- Özgür Taburoğlu, 'Boşluk, Aşırılık ve Keyfilik', Doğubatı Yayınları, s.213

- EVRİM ALTUĞ evrimaltug@gmail.com

©Osman Bozkurt

AKM (Sessiz Oda yerleştirmesinden) 2013 – 2018

Chromogenic baskı, değişken boyutlar

Sergi: Tersine Dünya 15.09 / 10.11.2018 Daire Sanat, istanbul

SAHA Derneği'nin yazı destek projesi eksenindeki davet vesilesiyle hazırladığım yazı dizisinin bu üçüncü (ve şimdilik) son başlığı altında, kültür sanat dünyasının geride bıraktığı yıla artıları ve eksileriyle bakmaya çalışacağım. Bunun için, yılın öne çıkan kimi etkinlikleri, tartışmaları ve gelişmelerini büyüteç altına almak istiyorum.

'Geride bıraktığımız'a bakılırsa, eksiden başlamak, en makul ve adil olanı gibi. Bunun için önce, geride kalanlara sabır dileyerek, Türkiye ve Dünyadan, vedalaştığımız kimi önemli figürleri bir kez daha anmayı değerli buluyorum. Bu ekseninde aşağıda göreceğiniz kolektif liste, benim 'kültür - sanat'a bakışımın (geometrik) derecesine dair de umarım bir fikir verir.

2018'e veda ederken, kendilerine de hoşçakal dediğimiz ama bıraktıkları türlü izle şimdiden sonsuzlaşan kişiler arasında, aktör Münir Özkul (5 Ocak), Mimar ve Gazeteci Aydın Boysan (10 Ocak), yazar Ursula K. Le Guin (24 Ocak), moda ikonu Hubert de Givenchy (12 Mart), astrofizik üstadı Stephen Hawking (14 Mart), şair ve gazeteci, oyuncu Ülkü Tamer (2 Nisan), yönetmen Milos Forman (13 Nisan), Pulitzer ödüllü anti-semitist yazar Philip Roth (22 Mayıs), Pop Art akımı üyesi Robert Indiana (26 Mayıs) ve Türkiye'nin ilk Bizans sanatı uzmanı, tarihçi Prof. Dr. Semavi Eyice gibi figürleri (28 Mayıs) saygıyla sıralayabilirim.

Geride kalan yılın ikinci yarısından sonra, takvimden yine değerli yapraklar eksilmeye devam etti ne yazık ki; uğurladığımız kişilikler arasında, ABD'li ünlü yazar, gastronom ve TV yapımcısı Anthony Bourdain (8 Haziran), Marvel çizgi-roman karakteri Spider-Man'ın yaratıcılarından Steve Ditko (29 Haziran), 'Soul' müzik efsanesi Aretha Franklin (16 Ağustos), ressam, çevirmen ve yazar Turgut Berkes (20 Ağustos), ABD'li oyun yazarı, senarist Neil Simon (26 Ağustos), yazar V.S. Naipaul (11 Ağustos), Rai müzik efsanesi Rachid Taha (12 Eylül), Fransız şansonlarının kibar otoritesi, aktör, diplomat ve söz yazarı, şarkıcı Charles Aznavour (1 Ekim), Washington Post Dış Politika Yazarı Cemal Kaşıkçı (2 Ekim), foto muhabiri Ara Güler (18 Ekim), yine Marvel çizgi roman evreninin beyni sayılan Stan Lee (12 Kasım), yazar ve senarist William Goldman (16 Kasım), yönetmen Bernardo Bertolucci (26 Kasım) ve oyuncu, şarkıcı, yazar Gülriz Sururi (31 Aralık) sayılabiliyordu. Bu listeye biraz daha kendi eksenimizde baktığımızda ise 2018'de bizlere yeri dolmaz başka imzalar daha veda etti: Bunlar arasında Mehmet Nâzım (15 Ekim), Albert Bitran (9 Kasım) ve Evin Sanat Galerisi Yöneticisi sevgili Evin İyem Hanım (3 Aralık) ile mimarlık tarihçisi Prof. Afife Batur'u (17 Aralık) ve elbette, yeni yıla varırken yitirdiğimiz, Chet Baker'ı kadrajına alabilme onuruna erişmiş sanatçı Yıldırım Arıcı'yı bilhassa anmak istiyorum. Hepsinin ruhları şâd olsun. Bu imzaların her biri için en azından sayfalar gerekiyor...

Diyoruz ya, eksiden, artıya 2018 bu... Yitirilenlerin, değerlerini, ne kadar artıttiklerini yokluklarını hissettirdiğimiz her an duyumsattıkları 2018.

Görünen o ki, 2018'de Türkiye'nin gördüğü en sıra dışı gelişmelerden biri İstanbul Taksim Meydanı'nda yaşandı. 2015 yılı Gezi Parkı direnişinde 'merkez' olan ve aslen, bir parçası da tarihi Ermeni mezarlığı alanı olan **(1)** bölgeye komşu bu 'aşırı simgesel', yorgun argın 'meydan'da, 13 Şubat 2018'de başlayan hafriyat çalışması ile devletin tabiriyle 'atıl' durumdaki Atatürk Kültür Merkezi (AKM) yıkıldı.

AKM aynı zamanda, 2013 Gezi Parkı olaylarında, tıpkı 1 Mayıs 1977'de ve birçok kamusal yıldönümünde görüldüğü üzere, kamuoyunun üzerine istediğini 'asıp, kesebildiği' bir tür 'kara tahta', kamusal bir pankart zemini gibi 'değer'lendirildi.

AKM, bünyesindeki sahne gösteri sanatları, müzik ve plastik sanatlar etkinliklerini bir yanda tutarsak, ifade özgürlüğü ve demokrasiye de hep kendi ön 'cephe'sinden yaklaştı.

Nitekim anımsadığım kadarıyla daha sonradan birçok sanatçıya ilham veren bu ilginç kavramsal, politik, estetik ve sosyal çakışmayı 2013 olayları sırasında bir fotoğraf serisi ve video yerleştirme ile içeriden belgeleyenlerden biri de, Pist isimli çağdaş sanat inisiyatifinin kurucularından, Osman Bozkurt'tu.

Eski adı İstanbul Kültür Sarayı olan bina, M.Sinan Genim'in AKM tarihçesini referans alacak olursak, tarihsel sıra ile oluşum evriminde Rüknettin Güney ve Feridun Kip başta olmak üzere, Auguste Perret, Paul Bonatz, Clemenz Holzmeister, Gerhard Graubner ve Willi Ehle ile mimar Hayati Tabanlıoğlu gibi imzaların meslekî rahlelerinden geçmişti. **(2)**

Nihayetinde, Hayati Tabanlıoğlu tasarımı yapı, önce 12 Nisan 1969'da Aida operası ve Çeşmebaşı Balesi galası ile dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın katıldığı bir törenle açıldı. Ama bunu 27 Kasım 1970'te Arthur Miller'in 'Cadı Kazanı' oyunu temsili esnasında çıkan bir yangın izledi ve İstanbul Kültür Sarayı, büyük ölçüde zarar gördükten sonra, 6 Ekim 1978'de bu kez AKM adıyla tekrar hizmete girdi.

İstanbul'un Avrupa Birliği oluru ile Macaristan'ın Pecs kenti ile birlikte 2010 'Avrupa Kültür Başkenti' olmaya heveslendiği süreçte, yapı Sabancı Holding ve 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı gibi unsurların da öncülüğünde onarılmaya kalkışıldı, ancak her nedense, belki de Gezi sürecinin etkisinde bu da mümkün kılınamadı.

Keza, Sabancı Holding, bu süreçte Şubat 2012'de Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yapılan mutabakata dayanarak AKM onarımına verdiği 30 milyon TL'lik desteğin, yalnızca bina restorasyonunu kapsadığını 2 Haziran 2013'te bildirmek durumunda kaldı. **(3)**

Evet, AKM Şubat 2018'de yıkıldı. Bunun sebebi, Sakarya Üniversitesi'nin 2007'de AKP hükümetine bağlı Kültür ve Turizm Bakanlığı talebi ile hazırladığı 'tartışmasız' uzman raporuydu. Rapor bize yapının takviye gerektirdiğini işaret ediyordu. **(4)**

Ardından hepimizin bildiği gibi, Hayati Tabanlıoğlu'nun oğlu Murat Tabanlıoğlu'nun projesi, Kasım 2017'de Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından kamuoyuna bir kez daha müjdelendi. Erdoğan, başını Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın çektiği bu konuyla ilgili sunumunda, yapı için Tabanlıoğlu'ndan 2019'da kapılarını yılın ilk çeyreğine dek açacağı sözünü aldığını beyan etti. Ancak bu satırlar kayda geçerken, yazık ki AKM'nin yerinde gerçek anlamda yellere esmekteydi. Bu boşluğun önünde ise, sadece, tanıtılan güncel projeye ilişkin dijital senaryo ekranları bulunuyordu.

Hal böyle iken, Taksim Meydanı'nda bunun da karşısında, temeli Şubat 2017'de tarihi Taksim Maksemi'nin ardında atılan, mimarlar Şefik Birkiye ve Selim Dalaman imzalı Taksim Camii inşaatı yükselişini sürdürdü. Betonarme, iki minareli ve bir büyük kubbe ağırlıklı, çağdaş Arap mimarisine yaklaşık eklektik yapının kaba inşaatı tamamlanırken, bu satırların yazıldığı sırada, binanın ince işçiliğine çoktan başlandığı haberleri geliyordu. **(5)**

Tekrar edelim, eksiler ve artıların yılı oldu, 2018.

Bu alanın hava trafiğine, bu aktif, reaktif ve yer yer pasif resme ek olarak, bir taşınmaz-taşınır haberi de bu sırada İstanbul Tophane'den geldi. Eski Antrepo binasından yine Murat Tabanlıoğlu öncülüğünde dönüştürülerek yaklaşık 15 sene evvel açılan İstanbul Modern Sanat Müzesi, Şubat 2018'de buradan ayrıldı.

Kurucu sponsorluğu Eczacıbaşı'na ait Müze, Doğuş–Bilgili imzalı Galataport projesi düzenlemesi dahilinde, Pritzker ödülü sahibi Renzo Piano'nun imzasını taşıyacak Karaköy'deki yeni mekânına üç yıl sonra dönmek üzere, geçici olarak Beyoğlu Meşrutiyet Caddesi'ndeki eski Union Française binasında, 23 Mayıs itibariyle Anthony Cragg heykel sergisi ile hizmete başladı. (6)

Dönüşümlerin yılıydı 2018. Bu süreçte kapılarını bir kurum açarken, diğeri kapattı. Bunun sebebi bazen maddi, bazen manevî koşullar veya fırsatlar oldu. Örneğin SALT Beyoğlu, mimar Han Tümertekin imzalı yeni bir iç projelendirme sürecinde ikinci bir iç dönüşüme uğradıktan sonra, yeni çehresi ve Bülent Şangar–Aydan Murtezaoğlu sergisi 'Devamlılık Hatası'nın eşliğinde, ziyaretçilere Nisan 2018'de kapılarını yeniden açtı. Bu, bilhassa Beyoğlu'nun kültür ve sanat alanındaki ağırlığı ve rekabet atmosferi düşünülecek olduğunda, özlenen kişiler ve kurumlara önemli, olumlu bir emsal teşkil etti.

Beyoğlu, bu yönüyle, Tomtom Kaptan'daki Krank Galerisi'nin de veda edip, Etiler'deki yeni yerine taşındığı bir bölge olarak kayıtlara geçti. Bu süreçte ayrıca, yine bölgede çalışan bağımsız küratör Esra Sarıgedik Nişantaşı'nda yeni bir noktada Büro Sarıgedik imzası ile çalışmalarını sürdürme kararını aldı. Yine, İstanbul Nişantaşı'ndaki Ariel Sanat Galerisi de faaliyetlerini noktaladı ve kuruma büyük ölçüde emek veren Norgunk Yayıncılık (Alpagut–Ayşe Orhun Gültekin), yapıyı Tophane Boğazkesen'deki River Run kitabevi ve sergi mekânına odakladı.

Daha başka çabalara büyüteçle bakacak olursak, 2018'de Beyoğlu'na veda edip, Dolapdere'deki Britanya mimarisi (Grimshaw Architects) imzalı, beyaz dokulu, katmanlı transparan cephesiyle merak uyandıran yeni müze mekânına heyecan ve umutla merhaba demeye hazırlanan bir diğerkurum ise, Vehbi Koç Vakfı'na bağlı sanat için alan, Arter oldu. Yapının uygulama projesi ise, Turgut Alton Mimarlık imzasını taşıyor. Müzenin bu yılın Eylül ayında açılması için çalışmalar aralıksız sürdürülüyor.

Tabii 2018 tarihli bu haritaya bir de Dolapdere'de bulunan Pilevneli Project'in ikinci hamlesi, Mecidiyeköy'deki bir kültürel 'AVM' ebadındaki sanat 'Fabrika'sını (Warhol'un da kulaklarını çınlatarak) katmazsak hakkını yermişiz gibi görünüyor.

Bildiğimiz kadarıyla uzunca bir süreliğine kiralanan, eski Likör Fabrikası'ndan devşirilme bu betonarme mekân, direktör Murat Pilevneli'yi tanıdığımız ölçüde düşünürsek, önümüzdeki dönem yine kimi sürprizlere gebe görünüyor. En azından ebat, güncellik ve rakam bağlamında...

Bu arada bir güzel parantez daha: O da Ara Güler Müzesi'nin, ustanın sağlığında görme şansına kavuştuğu doğum günü olan 16 Ağustos'ta bomontiada'da açılmış olması.

Bütün bunlar yaşanırken, yine geçen yıl Nisan ayında, Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi'nde onarım ve restorasyona başlanmış bulunuluyor. Yine, aslen 2009'da hizmete giren, ancak bürokratik kimi engellerden ötürü son üç seneden sonra yeniden kapılarını açan Sakıp Sabancı Mardin

Kent Müzesi Dilek Sabancı Sanat Galerisi de, Eylül ayında bölgeyi Ai Weiwei sergisiyle ihya eden bir kültür iklimi yaratmışa benziyor. Bunu, aynı mekândaki Murat Germen imzalı 'Fotoğrafın Türlü Halleri' sergisi izliyor.

Öte yandan İzmir Kemeraltı'nda Hayy isimli, Saliha Yavuz ve Ayşe Gür imzalı bir güncel sanat inisiyatifi bütün umut ve heyecanı ile hayata geçirilmiş bulunuyor.

Dünya sanat sahnesi ise, bunlar yaşanırken Banksy'nin müzayedede naklen yoktan var ettiği milyon dolarlık 'Balonlu Kız' yapıtını, yaşayan en pahalı ressam David Hockney'nin 90 milyon dolarlık tablosunu, birinci yılında bir milyon kişiye ulaşan Louvre Abu Dhabi projesini konuşuyor. Yine, Türkiye'den sanatçıların uluslararası bienal, fuar ve müze koleksiyonlarına girişleri ya da yarattıkları sosyal etki, bu yıl da alkışlanan girişimler olarak akıllara geçiyor. Bunlar arasında örneğin, Aslı Çavuşoğlu'nun New York New Museum sergisi "A Place of Stone" ya da göç uğruna can veren on binlerce sığınmacıyı temel aldığı uzun soluklu projesinin Liverpool Bienali kamusal alan düzenlemesi vandalizme kurban edilen Banu Cennetoğlu ile aynı bienale davet alan kıdemli güncel sanat imzası İnci Eviner başı çekiyor.

Yine, pek çoğu SAHA tarafından da destek alan projeler, bu bağlamda anmamız gerekenler arasında geliyor. Örneğin Hera Büyüктаşçıyan, 1 Aralık - 10 Mart arasında Napoli'de yer alırken, Nilbar Güreş, İngiltere Plymouth'daki The Atlantic projesine katılmış durumda. Didem Özbek Gwangju Bienali'nde yer alırken, bu listeye geçen Bükreş Bienali davetlisi Özge Açikkol, xurban collective ve Nalan Yırtmaç da katılıyor.

Bu sebeple, Fatma Bucak'tan Didem Pekün'e, Cevdet Ereğ'ten Hasan Özgür Top'a birçok sanatçımızın Dünyayı yapıtlarıyla türlü davetler üzerine gururla, yaratıcılık ve eleştiri özgürlüğü ile turladığı şu geçtiğimiz yılı, önümüzdeki yıl için son derece organik, umutlu ve bereketli bir emare olarak görmemek, en hafif tabirle, kötü niyetlilik olur.

Açılan, kapanan mekânlar ya da gündeme damga vuran hadiseler konusu ise Türkiye'de de dünyada da inanın saymakla bitmez.

Bu sebeple dilerseniz geçen sezonun gözümüzün önüne getirdiği kimi önemli sergileri de tarih sırasında şöyle bir anarak bu değerlendirmemize - elbette unuttuğumuz tüm değerlerden peşinen özür dilemek suretiyle - noktalı virgüllü koyalım :

- *Galip Tekin anısına, Çizgiden Heykele sergisi, Boğaziçi Üniv. Albert Long Hall, Ekim 2018*
- *'Prevantoryum', Kasa Galerisi sergisi, Elif Çelebi, Çağrı Saray, Mart 2018*
- *Kara Kum sergisi, Galerist, Nil Yalter, Mart 2018*
- *Pelin Kırca, 'Sivas' filmi çıkışlı resim sergisi, Krank Sanat Galerisi, Ocak-Şubat 2018*
- *'Uzak Hafıza' sergisi, Küratör Yaren Akbal, Sultanahmet Abud Efendi Konağı, Nisan 2018*
- *'Beklemek Keyiftir', Başak Bugay sergisi, Milli Reasürans Sanat Galerisi, Nisan 2018*
- *'Devamlılık Hatası' - Aydan Murtezaoğlu & Bülent Şangar, SALT Beyoğlu, Nisan 2018*
- *'Ölüme Ne İyi Gelir?' sergisi, C24 Galerisi Projesi, Alp Sime-İhsan Oturmak, Galata Rum Okulu, Mayıs - Haziran 2018*
- *Rus Avangardı, Sakıp Sabancı Müzesi, 18 Ekim 2018 - 9 Nisan 2019*

- *Post Empresyonizm-Arkas Sanat Merkezi, Tophane-i Âmire, Ağustos 2018*
- *Osman Bozkurt, 'Tersine Dünya' Daire Sanat Galerisi, Eylül 2018*
- *Şiir Her Yerdedir, İlhan Berk 100 Yaşında, Kasım 2018, Yapı Kredi Kültür Sanat, Kasım 2018*
- *206 Odalı Sessizlik, Büyükada Rum Yetimhanesi üzerine etüdler, Kasım–Aralık 2018*
- *Çağrı Saray, Berlin Üzerinde Gökyüzü, Co-Pilot, Kasım–Aralık 2018*
- *'Büyük Resim', Uluslararası Af Örgütü-DEPO karma sergisi, Aralık 2018*
- *Eren Eyüboğlu: Yaşamı ve İşleri, CerModern, Ankara, Ekim 2018 –Mart 2019*
- *'Büyük Resim', DEPO, Uluslararası Af Örgütü İnsan Hakları Güncel Sanat Sergisi, Aralık 2018*

Epigrafa istinaden:

Eksi ve artıyı akıl, gönül ve adaletle ayırt edebileceğimiz, gökte ararken yerde bulabileceğimiz bir sene dileğiyle, izninizle bu alıntıyı *duvarların içinde ve dışındaki herkese direnç ve sabır dolu bir yıl dileyerek* yapmak istedim.

Dipnot tadıyla:

Şimdi bu noktada bana illa da 2018'e damga vuran neydi peki, diye soracak olanlara, yorumsuz biçimde, Osman Kavala ve beraberinde tutuklu olan, Ai Weiwei ile Banksy'nin desteklediği (7) gazeteci–ressam Zehra Doğan, Fatoş İrwen gibi sanatçılar ile bir çok yazar ve gazeteciyi örnek vermek isterim.

e-KAYNAKÇA

(1) <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/2794/gezi-parki-nin-yani-basindaki-ermeni-mezarligi>

(2) <http://www.sinangenim.com/tr/articles.asp?ID=7&Y=2013&AID=184&do=detail>

(3) http://www.mimarizm.com/haberler/sabanci-holding-den-akm-aciklamasi_117534

(4) http://www.mimarizm.com/haberler/gundem/yeni-akm-projesi_128789

(5) <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/taksim-camiinde-kaba-insaat-in-yuzde-90-i-tamamlandi-359489.html>

(6) <http://www.hurriyet.com.tr/istanbul-modern-beyogluna-tasiniyor-40748127>

(7) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43426144>
